

Hasan Hüseyin Aksoy ile Röportaj

Eleştirel Pedagoji Dergisi: Merhaba. Kısaca eleştirel eğitim alanındaki çalışmalarınızdan (dergi, kitap, makale, kongre, internet yayıncılığı vb.) bahsedermisiniz?

Hasan Hüseyin Aksoy: Merhaba. Eleştirel eğitim alanındaki en önemli çalışmamın eleştirel eğitim alanındaki çalışmaları izlemek ve okumak olduğunu düşünüyorum. Gündelik yaşama yansıyan bir eleştirel eğitim bilincini geliştirmek için önce bireyin kendi farkındalığını başkalarının birikim ve deneyimleri ile güçlendirmesi, bazı açılardan sınıması ve kontrol etmesi gerekiyor diye düşünüyorum. Bu okuma ve izlemeler ve diğer karşılaşmalar/karşılaştırmalar kendi içimde bir kontrol süreci oluşturuyor.

Eleştirel eğitim alanına ilişkin çalışmalarımın bir boyutunu da kurumsal çalışmalarım oluşturuyor. Bunlar arasında, uzun zamandır lisansüstü düzeyde sürdürdüğüm *Eleştirel Eğitim ve Eleştirel Eğitim Deneyimleri* isimli dersler, halen lisans düzeyinde sürdürdüğüm *Eleştirel Eğitim Bilimi* dersi sayılabilir. Kurumsal bakımdan diğer bağlantı diğer derslerim ve lisansüstü tezler ve projeler ile gerçekleşmektedir. Sürdürdüğüm ve yönettiğim pek çok doktora ve yüksek lisans dersi ile yüksek lisans projesi de eleştirel eğitim kavramları, figürleri ve yaklaşımını dikkate almakta ve bu alandan beslenmekte ya da bu alanı beslemektedir. Bu bağlamdaki çalışmalarım, seçilmiş ve sınırlı bir hedef kitle ile çalıştığımız söylenebilir.

Eleştirel eğitim alanına dâhil olmaya yol açan etkinliklerden birisi de, bireysel ya da öğrenciler ve diğer akademisyenler ile yaptığımız çeviriler. Çeşitli dergilerde ve

kitaplarda yer alan makale ve kitap bölümler dışında, Peter Mayo tarafından yazılan Özgürleştirilen Praksis- Paulo Freire'nin Radikal Eğitim ve Politika Mirası ve C. Wulf tarafından yazılan Eğitim Bilimi – Görgül Araştırma, Yorumlama ve Eleştirel Teori adlı kitapların çevirilmesinde yer aldım. Uzun bir süre yayınlanan Eleştirel Eğitim Dergisi'nde eleştirel eğitim alanının kendisi hakkında ve eleştirel eğitim perspektifinin kullanıldığı makaleler yazdım. 2007 yılından beri, güçlüklerle de olsa halen yayını süren *International Journal of Educational Policies* (ojs.ijep.info adresinden erişilebilir) adlı bir dergiyi yayınlamaya başladım ve editörlüğünü sürdürüyorum.

Türkiye'de sürdürülen çeşitli kongrelerde davet üzerine eleştirel eğitim ya da eleştirel eğitimin çeşitli konulardaki yaklaşımını ortaya koyan sunular yaptım. Çeşitli internet yayıncılığı etkinliklerinde de, ulusal ya da uluslararası düzeyde eleştirel eğitim bağlamında davetler aldım ve bu ortamlarda konuşmalarım oldu. Konuşmaların kayıtları erişilebilir olduğundan alana ilişkin kaynaklar haline geldiğini söyleyebilirim.

Her yıl farklı bir ülkede gerçekleştirilen Uluslararası Eleştirel Eğitim Konferansı (ICCE) eleştirel eğitim alanında önemli bir buluşma mekânı oldu ve bir kaçında davetli konuşmacı olmak üzere bu konferansın birçoğuna bildiri ile katıldım. Çalışmalarımın bir kısmı bu konferansların bildiri metinlerinde yayınlandı. Son olarak, diğer üç meslektaşımın birlikte Ankara'da Ankara Üniversitesi ev sahipliğinde gerçekleştirilen 12. ICCE'nin çağırıcısı ve yöneticisi olarak görev yaptım.

Eleştirel Pedagoji Dergisi: Size göre Türkiye'de eleştirel pedagojinin öne çıkan en önemli gündemleri nelerdir?

Hasan Hüseyin Aksoy: Eleştirel eğitim alanı çok sayıda farklı kaynaktan besleniyor ve bazı ortaklıkları söz konusu olsa da gündemleri ortak olmayabiliyor. Türkiye'de kadın cinayetleri ve toplumun cinsiyetçi yapısı önemli bir gündem ve eleştirel eğitimin başlıklarından biri olarak görülebilir. Türkiye'nin 1968'li yıllardan başlayan devrimci dönüşümünün dışında kalan alanlarından biri olarak kadın hareketlerinin gelişiminin yetersizliği, cinsiyet eşitliği ve toplumsal cinsiyet bilinci kazanılamaması ve cinsellik tabusunun toplumsal yaşamda hüküm sürmesi gibi nedenler, bence, bu konuda yeterli bir gelişme sağlanamamasının nedenlerinden biri. Karşıt güçler olarak da tabii ki, neoliberalizme eşlik eden neomuhafazakarlığın Türkiye'deki en geri unsurlarla ittifak yapması ve toplumda

yerleşik değerlerin bu alandaki gelişmeye direnç gösterecek nitelikte olması. Siyasal yapı günümüzde kurumsal, yasal ve pedagojik olarak da bu geri değerleri besliyor ve cinsiyet bakımından eşitlikçi değerleri toplumda geriletmişti gibi, bunun sonucunda ortaya çıkan şiddeti de büyütüyor.

Eleştirel eğitime kaynaklık eden sınıf perspektifli dünya görüşü büyük ölçüde Marksist gelenekten beslenmekte ve daha çok gelir eşitsizlikleri, toplumun sınıfsal yapısı ve eğitimdeki görünümü, emeğin bölünmesi ile ortaya çıkan eşitsizliklerin eleştirisi, mesleki eğitim içinde ortaya çıkan emek sömürüsü gibi başlıkları öne çıkarmaktadır.

Türkiye’de ve dünyada eleştirel eğitimcilerin içinde yer aldıkları alanlardan hareketle güncel eğitimsel sorunlarla ilgilenmesi de söz konusu olmaktadır. Yetişkin eğitimcilerin okuma yazma sorunlarını, program geliştirme alanındaki eğitimcilerin müfredat değişmelerinin eleştirel okumasını, eğitim iktisatçılarının ve diğer iktisatçıların eğitime ayrılan kaynaklardaki kesintileri, neoliberal politikaların eğitimi özelleştirme ve sosyal alanları metalaştırma çabalarını merkezi olarak gündemlerine aldıklarını söylemek mümkündür. Tabii bunlar dışında onlarca başlığın bir eğitim sorunu olarak eleştirel eğitimcilerin gündeminde olduğunu ancak merkezi bir ilgi kazanamadığını söylemek olanaklıdır. Bunlar arasında anadilde eğitim özellikle belirtilebilir. Dünyada eleştirel eğitim bağlamında ele alınan etnik farklılıkların, dil ve inanç farklılıklarının yarattığı eğitim sorunları, ezme ve ezilme ilişkisi bağlamında ele alınabilecek pek çok sorun başka siyasal ilgiler ve örgütsel yapıların söylemleri çerçevesinde dile getirildiği için ve devletin, siyasal alanın bu konulardaki hassasiyeti nedeniyle yeterince açık ve özgürlükçü bir dil ve söylem ile ve bilimsel bir yaklaşım ile dile getirilememekte. Örneğin işgal edilmiş bir barış söylemi karşısında eleştirel barış söyleminin kurulması gerekliliği gibi, ya da anti emparyalist söylemlerin milliyetçilik ile birleşerek yabancı düşmanlığına evrilmesi ve eleştirel eğitimin dili olması gereken enternasyonalizmin ve uluslararası dayanışmanın geri planda kalması gibi iç sorunlardan söz edebilirim. Eğitimde ırkçılık ile ilgili sorunlar da gerek toplumun gerek eğitimcilerin (eleştirel eğitimcileri de kapsayan bir anlamda) ırk kavrayışındaki sınırlılıklar nedeniyle yeterince dile getirilememektedir. Bu konulardaki sınırlayıcı perspektiflerimizin kendisinin bir eleştirel eğitim gündemi olması gerektiğini düşünüyorum.

Eleştirel eğitim alanındaki eğitimcilerin zaman zaman gündeme getirdiği ve her zaman dile getirmemiz gereken eğitim sorunu ise toplumdaki yoksulluk ve bu yoksulluğun eğitim alanındaki yansımalarıdır. Eğitimde şiddetin ve yoksulluğun olduğu zamanlarda eleştirel eğitimciler için deşifre etme, açığa çıkarma, praksis olarak bir mücadele alanı oluşturma kaçınılmaz olarak merkezi gündemler olur. Burada belki eleştirel eğitimcilerin kendilerini retorik konulardan kurtararak, önlerine sunulan konulardan değil de, gerçek sorunları çevreleriyle kurdukları diyaloglardan, gerçek yaşam deneyimlerinden ortaya çıkarması gerekmektedir.

Eleştirel Pedagoji Dergisi: Çalışmalarınızda karşılaştığınız olanaklar ve güçlükler nelerdir? Varsa, güçlükleri aşmak için ne yapıyorsunuz?

Hasan Hüseyin Aksoy: Çalışmalarımda karşılaştığım güçlük diye dile getirebileceğim dışsal bir şey yok. Belki kişisel yetersizliklerim ve mesleki olarak yüklenmelerimin, kurumsal sürüklenme benzeri bir durum ortaya çıkardığını ve kendi gündemime sıra gelinceye kadar zamanda uzun aralıklar ortaya çıkmasını yaşadığım bir sorun olarak dile getirebilirim. Bu durum iç ve dış etkilerin bir karışımı olarak ortaya çıkıyor. İş ve aile sorumluklarım ve bireysel ilgilerimin de yüksek bir üretkenlik ortaya koymamı engellediği söylenebilir. Siyasal alandaki baskılar ve kurumsal sınırlayıcıların bir engelleyici olması bir derece söz konusu olabilir ancak mutlak bir güçlük olduklarını düşünmüyorum. Üretim alanlarını ve eleştirel eğitimciler arasındaki ilişkilerin niteliğini etkileyebilir ancak eğer üretilebilmiş ise en zor koşullarda dahi zamanının gerçekliğini, sorunları ve çözümlerini anlaşılır bir şekilde ortaya koyan, kitlelere anlamca ulaşabilir fikirlerin ortaya çıkması ve yayılması engellenemez. Ancak, bu zamanının gelmesini sağlayacak iklim de eğitimcilerin ortaya koyacağı çalışmalar ve birbirleri ile ilişkilerinin ortaya çıkaracağı iklimden bağımsız düşünülemez. Bir anlamda, öznel ilişkileri ve bunların niteliğini de, eleştirel eğitim alanındaki çalışmaların niteliğini belirleyen faktörlerden biri olarak görebiliriz. Bu konulardaki sorunlar dolaylı olarak alana ait çalışmaların üretilmesi ve paylaşılmasındaki güçlükler arasında sayılabilir.

Eleştirel Pedagoji Dergisi: Genel olarak değerlendirdiğinizde Türkiye’de eleştirel pedagoji yayıncılığı sizce ne durumda?

Hasan Hüseyin Aksoy: Bence Türkiye’de eğitime yönelik bir eleştirel ilgi 1970’li yıllardan beri kendine yer bulmuştur ancak eleştirel eğitim bağlamında kurgusu çok zayıftı. Örneğin Harun Karadeniz’in kitaplarındaki eğitim yaklaşımı, TÖB-

DER'in Devrimci Eğitim Şurası ve bazı yayınevlerinin eleştirel eğitimcilerin kitaplarından çevirileri (yazarın adı geçmeden Lozenzo Milani'nin Barbiana Öğrencilerinden Mektup adlı eseri gibi) yayınlanmıştır. Ancak bunun sistematik olmadığı ve bir eleştirel eğitimci kimliği oluşturmaya yetecek kavramsal ve kuramsal bir çerçeve içermediğini düşünüyorum. Ancak bu konuda eğitime ilgi duyan politik figürlerin ya da siyasal alanla ilgilenen eğitimcilerin seçme okumalar yaparak bu alanda bir ilerleme sağlayabildiklerini düşünüyorum. 12 Eylül'ün baskıcı ortamı bu konudaki çabaları uzun yıllar durdurmuş ve var olanları da geriletmiştir diyebiliriz. 2000'lerden önce yayına başlayan Abece Dergisi ve Öğretmen Dünyası gibi dergiler ana akım eğitimbilim yazıları dışında eleştirel eğitime ilişkin eleştirel yazıları da yayınlamak için bir alan oluşturmuş ve eleştirel yazarları bu konuda cesaretlendirmiştir. Eğitim sendikalarının kurulması ve özellikle Eğitim Sen'in Öğretim Elemanları Sendikası (ÖES) ile birleşmesi ile birlikte eleştirel eğitim alanının daha sistematik olarak araştırma konusu edilmesi ve eleştirel eğitim yazarlarının eserlerinin yayınlanması, kendilerinin tanınmaya başlaması söz konusu olmuştur. Paulo Freire, Anton Makarenko, Michael Apple gibi isimler tanındıkça zaten bilinen ve bu yazarların refere ettikleri isimler de eleştirel eğitim alanının isimleri arasında yeniden değerlendirilmeye başlamıştır diyebilirim. Bu isimler arasında Türkiye'de akademide çokça bilinen Frankfurt Okulu yazarları, özellikle Erich Fromm ve Dewey, A.S. Neill sayılabilir.

Bu tarihsel arka planla birlikte, Türkiye'de bir ekol oluşturabilecek nitelikte uzun bir dönem yayınını sürdürebilen bir Eleştirel Eğitim Dergisi yayınlanmıştır. Bireysel olarak Ünal Özmen'in mali destek sunması ve çok sayıda eğitimcinin katkısı ile sürdürülebilmiştir. Ancak günümüzde sınırlı bir şekilde internet ortamında varlığını sürdürmektedir. Bununla birlikte, Abece Dergisi ve Tebeşir Bülteni gibi yayınlar, eleştirel eğitimcilerin çalışmalarını yayınlayabildiği mecralar olarak yaşamını sürdürmektedir. Bu noktada, hala büyük ölçüde akademi içinde varlığını sürdüren eleştirel eğitim çalışmaları yerel ve ulusal düzeyden uluslararası düzeye geçme eğilimi de göstermekte. Eleştirel eğitimci, öğretmen ve akademisyenler daha fazla yabancı dil olanaklarına erişmekte ve çalışmalarını yabancı dergilerde, akademik hakemli dergilerde yayınlamaya yönelmektedir. Bu durumun olası etkileri arasında ikisini sayabilirim. Biri çalışmaların genel olarak üniversite öğrencileri, öğretmen adayları ve öğretmenlerin erişiminden uzakta yer almasına ve bu grup tarafından yararlanılmasının azalmasına yol açabilmesidir. Diğeri ise, eleştirel eğitim alanında yer alma isteği duyan

eğitimcilerin bir disiplinin ortak sorunlarına ilgi göstermesine, kuramsal, metodolojik ve kavramsal bir zeminde ortaklaşma yaşamasına yol açabilir. Öte yandan, ülkemizde, dergilerden daha çok düzeyde, tanınmış yayınevleri ve yeni yayınevleri hızla ve daha önce görülmemiş bir yaygınlıkta eleştirel eğitimcilerin kitaplarını çevirerek yayınlamakta ve okuyucuların ilgisine sunmaktadır. Önümüzdeki on yıllık dönemde bu konuda ciddi bir birikim ve farkındalığı olan bir eğitimci kitlesi ile karşı karşıya kalmamız olasılık dâhilindedir.

Eleştirel Pedagoji Dergisi: Çalışmalarınızla ilgili gelecek planlarınız nelerdir?

Hasan Hüseyin Aksoy: Öncelikle daha önce başladığım ve sürdürdüğüm çalışmaları bitirmeyi ve yenilerine başlamayı istediğimi, uluslararası akademik çalışmalara daha fazla yer vermeyi düşündüğümü söyleyebilirim.